

Konkurs

„Moja lekcja o seksualności człowieka”.

Scenariusz adresowany jest głównie dla licealistów. Z pewnymi modyfikacjami może być wykorzystany w gimnazjum.

Zgodność z podstawą programową:

- Podstawa programowa przedmiotu biologia. IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony (liceum)
- III etap edukacyjny (gimnazjum)

Temat lekcji:

Koncepcja antykoncepcji

Hasło programowe:

- Planowanie rodziny. Choroby i higiena układu rozrodczego – IV etap edukacyjny.
- Rozmnażanie i rozwój – III etap edukacyjny.

Cele lekcji:

Uczeń:

- rozumie zależności między dojrzałością społeczną, psychiczną i społeczną;
- podaje sposoby zapobiegania niechcianej ciąży;
- umie podać przyczyny bezpłodności kobiet i mężczyzn;
- klasyfikuje metody antykoncepcyjne i zna zasady ich działania;
- ocenia wady i zalety współczesnych metod regulacji poczęć;
- potrafi w kalendarzu oznaczyć dzień rozpoczęcia cyklu menstruacyjnego, owulację, dzień płodny, realne dni płodności;
- jest przekonany o konieczności zapisu daty rozpoczęcia każdej miesiączki w kalendarzu osobistym dziewczyny/kobiety;
- umie interpretować wskaźnik Pearl'a i skalę procentową;
- rozumie celowość zastosowania rad lekarza ginekologa z chwilą podjęcia współżycia płciowego;

- wie, kiedy dziewczyna nie powinna poddawać się prześwietleniu Rtg, jakie są tego ewentualne konsekwencje;
- rozumie konieczność zastosowania zasad profilaktycznych w swoim życiu;
- współpracuje w grupie;
- rzeczowo argumentuje swoje stanowisko w ogólnej dyskusji;
- wie, gdzie ma szukać porady, jeśli zajdzie taka potrzeba.

Metody:

burza mózgów, praca z podręcznikiem, skrzynka pytań, pogadanka.

Formy pracy:

indywidualna, grupowa.

Środki dydaktyczne:

podręcznik, pytania na kartkach do skrzynki pytań, karty pracy 1 i 2 dla każdego ucznia, tablice w postaci slajdów.

Czas trwania zajęć: 90 minut.

Faza wprowadzająca

Nauczyciel przedstawia uczniom temat zajęć. Rozpoczyna dyskusję pytając (ok. 4 minut):

- ▶ *Jaki jest, według Was, najbardziej korzystny wiek, by zostać matką, ojcem?*
- ▶ *Czy znacie ze swojego środowiska rówieśników, którzy zostali rodzicami?*

Komentarz nauczyciela:

Dane statystyczne jednoznacznie wskazują na to, że nastolatki zostają matkami. Musicie sobie zdawać sprawę z faktu, że podejmując współżycie płciowe z partnerem, może dojść do niechcianej ciąży. Zabawy w dorosłość mogą mieć dla gimnazjalisty czy ucznia szkoły średniej daleko idące skutki.

Mam nadzieję, że na lekcjach wychowawczych, przysposobienia do życia w rodzinie, religii omawialiście różne aspekty podejmowania przedwczesnego życia płciowego. Sądzę też, że większość z Was miała już na ten temat poważną rozmowę z rodzicami. Nie chcę negować Waszych wyborów, udzielać dobrych rad, moralizować. Na dzisiejszych zajęciach chcę jedynie zwrócić Waszą uwagę na fakt, że rodzicami można

zostać, nie planując tego wcześniej. Można też bez żadnych przyczyn znaleźć się w grupie 15% par cierpiących na bezpłodność.

Dobrze jest, jeśli uda nam się podejmować wszystkie ważne decyzje świadomie, a zwłaszcza te związane z planowaniem przyjscia na świat potomka czy zachowania zdrowia i życia. Do tej decyzji należy się odpowiednio przygotować. Uważam, że nadeszła już ta właściwa pora.

Faza realizacyjna

Już dawno temu wkroczyliście w okres dojrzewania- dziewczęta około 9 roku życia, chłopcy w wieku 11-12 lat. Czeka was okres młodości i dorosłość (20-50 lat). Pełna dojrzałość rozpatrywana jest w trzech aspektach: fizycznej, psychicznej i społecznej.

Czynności nauczyciela:

rozdaje uczniom kartę pracy nr1. Uczniowie podają poprawne odpowiedzi. Karty pracy przygotowane na lekcje otrzymuje każdy uczeń.

Karta pracy numer 1	
Podanym rodzajom dojrzałości przyporządkuj odpowiednie informacje oznaczone cyframi 1 – 3.	
Dojrzałość społeczna -	1) pełny rozwój wszystkich narządów wewnętrznych.
Dojrzałość psychiczna - ...	2) umiejętność samodzielnego podejmowania racjonalnych decyzji nawet w trudnych sytuacjach oraz stabilność uczuciowa.
Dojrzałość fizyczna -	3) przejawiająca się zdobyciem określonego zawodu, umożliwiającego podjęcie pracy i uniezależnienie materialne.

Czynności nauczyciela:

rozpoczyna krótką dyskusję zadając pytanie:

Jakie warunki trzeba spełnić, aby zostać świadomymi rodzicami?

Uczniowie udzielają odpowiedzi na zasadzie dobrowolności.

Komentarz nauczyciela:

Skoro nie osiągnęliście jeszcze pełnej dojrzałości warto pomyśleć o zdobyciu rzetelnej wiedzy biologicznej i zasad profilaktycznych, aby w przyszłości uchronić się na ile to możliwe przed utratą zdrowia, niepożądaną ciążą czy bezpłodnością.

Przez tysiące lat ludzie wymyślali najrozmaitsze sposoby uniknięcia ciąży – kobiety wkładały sobie w pobliżu ujścia szyjki macicy rozmaite wkładki: korę, pióra, trawę, szmaty. Egipcjanki w XIX w. p.n.e. sporządzały kapturki na szyjkę macicy z łąjna krokodyla. albo zachowywały po stosunku pozycję stojącą. Stosowano również kwasy na prącie. W grobowcu Tutenchamona zachowała się prezerwatywa.

Obecnie lepiej rozumiemy pracę układu rozrodczego i mamy do dyspozycji o wiele pewniejsze metody antykoncepcji. W literaturze naukowej, podręcznikach, a nawet w czasopiśmie znajdziecie opis środków antykoncepcyjnych, których skuteczność określa wskaźnik Pearla. **Wskaźnik Pearla** podaje liczbę zapłodnień w ciągu roku na 100 badanych kobiet (ok. 1200 cykli). Im niższy jest wskaźnik Pearla, tym metoda jest skuteczniejsza. Bez stosowania antykoncepcji wskaźnik Pearla wynosi **85**. Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) odeszła od jego stosowania na rzecz wyrażania skuteczności w procentach. Skuteczność metod zależy od różnych czynników, w tym dyscypliny partnerów i jakości stosowanych środków, dlatego też istnieją rozbieżności statystyczne przy podawaniu wskaźnika Pearla. Wartość wskaźnika jest wynikiem badań empirycznych i zależy od populacji, w której są one przeprowadzane. Ta sama metoda może w różnych badaniach uzyskać różne wartości wskaźnika.

Czynności nauczyciela:

prosi uczniów o dobranie się w pary i rozwiązanie zadań z **karty pracy numer 2**. Podaje numery stron w podręczniku szkolnym, artykuły z publikacji medycznych.

POLECENIE I

Jedną z metod naturalnych regulacji poczęć jest **metoda objawowo-termiczna**. Korzystając z podręcznika (str. 363, tabela: „Wybrane metody regulacji poczęć”), podaj zasady działania tej metody, określ wskaźnik Pearl’a, wady i zalety.

Zasada działania -

.....

Wskaźnik Pearl’a -

Zalety -

Wady -

POLECENIE II

Korzystając z wiedzy zdobytej wcześniej na lekcjach biologii, wykresu w podręczniku (str. 350, wykres: „Zmiany zachodzące w jajniku i macicy podczas cyklu miesięczkowego”) oraz kalendarza narysowanego poniżej, wykonaj polecenia.

- Zaznacz w kalendarzu, zakreślając kółko, dzień płodny kobiety, która rozpoczęła krwawienie miesięczne 5 maja, a jej cykl jest regularny (co 28 dni).
- Zakładając, że komórka jajowa po wydostaniu się z jajnika jest zdolna do zapłodnienia przez 12 godzin, a plemniki przeżywają w drogach rodnych kobiety przez 48 godzin, podkreśl w kalendarzu ciągłą linią realne dni, w których kobieta może zajść w ciążę.
- Określ dni płodne kobiety w czerwcu, biorąc pod uwagę fakt, że wybrała się w tym czasie w daleką podróż samolotem, zmieniła klimat, zaginął jej bagaż, co bardzo ją zdenerwowało, przeziębila się, gorączkowała i zażywała w konsekwencji antybiotyki.

MAJ

PN	WT	ŚR	CZ	PT	SO	N
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

CZERWIEC

PN	WT	ŚR	CZ	PT	SO	N
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

Czynności nauczyciela:

określa czas pracy uczniów w dwuosobowych grupach podczas rozwiązywania zadań z karty pracy numer 2. Służy pomocą. Po czym prosi chętnych uczniów o udzielenie poprawnych odpowiedzi zawartych w karcie. Jeśli wystąpi jakiś błąd merytoryczny, natychmiast precyzuje poprawną odpowiedź i objaśnia ogółowi. Uczniowie na karcie uszczegółwiają odpowiedzi, ewentualnie korygują błędy.

Burza mózgów

Nauczyciel dzieli klasę na pięciosobowe grupy. Jeśli w klasie jest trzydziestu uczniów, każdy z nich po kolei odlicza do sześciu. Następnie nauczyciel tworzy grupę pierwszą z jedynek, grupę drugą z dwójek itp. Nauczyciel wcześniej przygotowuje pytania i pocięte kartki z pytaniami umieszcza w kartonowym pudełku. Każda grupa losuje pytanie przygotowane przez nauczyciela..

Pytania do skrzynki pytań – zestaw pierwszy

Jaka jest zasada działania prezerwatyw? Jakie są ich wady i zalety? Jaki wskaźnik Pearla określa skuteczność tej metody?
Określ krótko zasadę działania kapturka dopochwowego. Jakie są jego wady i zalety podczas stosowania? Określ wskaźnik Pearla.
Wymień znane Ci środki plemnikobójcze? Określ wskaźnik Pearla. Jakie znasz wady i zalety stosowania tej metody.
Wymień znane Ci środki hormonalne. Określ krótko zasadę ich działania. Podaj wady i zalety stosowania tej metody. Określ wskaźnik Pearla
Określ zasadę działania wkładki wewnątrzmacicznej w organizmie kobiety. Dlaczego nie jest to środek antykoncepcyjny zalecany przez ginekologów nastolatkom? Podaj skuteczność tej metody oraz określ jej wady i zalety.
Czy stosunek przerywany daje gwarancję uniknięcia niechcianej ciąży?

Czynności nauczyciela:

Pilnuje dyscypliny pracy w grupach. Wyznacza liderów wypowiadających się w imieniu grupy. Dba o poprawność merytoryczną wypowiedzi uczniów i eliminuje ewentualne błędy. Pomaga uczniom odnaleźć poprawną odpowiedź w podręczniku, literaturze dodatkowej, służy swoją wiedzą. Zachęca uczniów do dyskusji na temat wad i zalet różnych metod antykoncepcji.

Po zakończeniu dyskusji nauczyciel podaje uczniom informacje, do jakich lekarzy mogą zgłosić się po poradę (tablica 2).

Faza podsumowująca

Nauczyciel informuje uczniów, iż na zakończenie powtórzą lekcję metodą skrzynki pytań. Chętnych dwóch uczniów losuje pytania przygotowane przez nauczyciela. Jeśli jest więcej osób zgłaszających się do odpowiedzi, to kryteria wyboru uczniów ustala nauczyciel. Uczniowie wiedzą, że pytania dotyczą głównie wiedzy, którą zdobyli na bieżącej lekcji. Metoda ta daje uczniowi możliwość zdobycia dobrej oceny z lekcji, a nauczyciel aktywizuje w ten sposób ogół klasy i zmusza do uwagi podczas zajęć. Jeden z uczniów głośno czyta pytanie, drugi na nie odpowiada. Potem następuje zmiana. Jeśli uczeń nie zna odpowiedzi,

może jej udzielić inny uczeń z klasy na zasadzie dobrowolności. Na koniec lekcji nauczyciel podaje uczniom propozycje ocen z uzasadnieniem lub plusy za aktywność.

Pytania do skrzynki pytań – zestaw drugi.

Podaj dwa argumenty przemawiające za tym, aby w wieku kilkunastu lat nie podejmować współżycia płciowego?
Podaj własnymi słowami wyjaśnienie terminu „dojrzałość psychiczna”.
Wymień etapy cyklu miesięczkowego kobiety.
Od kiedy liczy się pierwszy dzień cyklu miesięczkowego?
Jakie zmiany temperatury mogą wskazywać na zachodzenie owulacji w czasie prawidłowego cyklu miesięczkowego?
W którym dniu cyklu dochodzi do owulacji, przy założeniu, że cały cykl trwa 28 dni?
Ile pęcherzyków Graafa dojrzewa podczas jednego cyklu miesięczkowego?
Podaj nazwy czterech żeńskich hormonów płciowych odgrywających kluczową rolę podczas cyklu miesięczkowego?
Co się stanie z owotydą, jeśli nie zostanie zapłodniona?
Ile plemników może połączyć się z komórką jajową?
Na czym opierają się metody naturalne antykoncepcji? Proszę o udzielenie odpowiedzi jednozdaniowej.

Na czym opierają się metody sztuczne antykoncepcji? Proszę o udzielenie odpowiedzi jednozdaniowej.
Dlaczego progesteron nazywany jest czasami hormonem ciąży?
W jaki sposób określa się skuteczność metod antykoncepcyjnych?
Co oznacza wynik 0 według wskaźnika Pearl'a?
Co oznacza wynik 85 według wskaźnika Pearl'a?
Wymień wady i zalety naturalnych metod antykoncepcji.
Wymień wady i zalety mechanicznych metod antykoncepcji.
Wymień wady i zalety chemicznych metod antykoncepcji.
Podaj wiek dziewczyny w Polsce, do którego nie może prawnie podjąć współżycia płciowego?
Do jakiego wieku dziewczyna musi być badana w gabinecie ginekologicznym w obecności osoby dorosłej?
Czy dziewczęta zażywające tabletki antykoncepcyjne muszą robić badania cytologiczne?

Nauczyciel pyta uczniów o ogólne refleksje z lekcji. Co ich zaskoczyło, co było oczywiste, co będą starali się wcielić w życie?

Przesłanie lekcji

Wydaje mi się ważne, aby w końcowej fazie lekcji prowadzący zajęcia podkreślił humanistyczny aspekt lekcji: miłość i seks powinny być nieodłączne. Odwołując się np. do mitologicznego motywu Amora i Psyche, można wskazać funkcjonujący w świadomości społecznej archetyp, który określa miłość dojrzałą. Nauczyciel obiera tym samym trudną drogę pod prąd, przeciwstawiając się lansowanemu przez popkulturę wizerunkowi miłości łatwej, szybkiej, sprowadzającej się do fizyczności (np. „Warsaw shore” – program MTV, tabloidy, świerszczyki).

Opracowała Joanna Baś

Bibliografia

Dubert F., Kozik R., Krawczyk S. – *Biologia na czasie 2 – podręcznik dla liceum ogólnokształcącego i technikum – zakres rozszerzony*, Nowa Era, Warszawa 2013.

Jastrzębska E., Gutowska-Pyłka E. – *Biologia. Tajemnice ludzkiego ciała, podręcznik dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum – zakres podstawowy*, Wydawnictwo MAC.

Kłyś M., Stwarz J., Golda W., Wardas J. – *Świat biologii – podręcznik dla gimnazjum, część 2*, Nowa Era, Warszawa 2013.

Rug R., Landrum B. – *Od poczęcia do narodzin*, Warszawa 1988, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich.

Wiśniewski H. – *Biologia z higieną i ochroną środowiska, podręcznik dla klasy trzeciej liceum ogólnokształcącego*, Warszawa 1996, Wydawnictwo „Amen”.

www.biomedical.pl

www.zdrowie-uroda.net.pl

www.antykonsepcja.pl